

– Ten derde verhoogt de humane aanpak in ruime mate de arbeidsvreugde en het werkcomfort. Het is toch veel aangenamer werken op basis van wederzijds respect en je behaalt zoveel meer resultaat. Ik begrijp niet wat er prettig aan is om de hele tijd met getrokken messen tegenover mekaar te staan, bedenkelijke machtsspelletjes te spelen en kleine penitentiaire oorlogjes uit te vechten. *War is over*. Het is tijd voor penitentiaire vrede.

– Ten vierde komt de menselijke benadering, de beheersbaarheid en de leefbaarheid van de strafinrichting ten goede. Wanneer de beambte en de gedetineerde mekaar respecteren, kunnen veel nodeloze frustratie, wrijvingen, discussies, agressieve aanvallen en tuchtproblemen voorkomen worden. Wat natuurlijk niet betekent dat je naïef mag zijn. Het kan uiteraard nooit de bedoeling zijn zich als een voddenvent te laten manipuleren of de veiligheid van de instelling te hypothekeren.

– Ten vijfde sluit dit alles perfect aan bij die andere belangrijke doelstelling van het penitentiair systeem, het voorbereiden van de terugkeer naar de vrije wereld. De beambte die met de gedetineerde een respectvolle, hartelijke relatie heeft, bevindt zich in de ideale positie om voluit mee te werken aan resocialisatie, als stimulator voor vormingsactiviteiten of meer zinvolle ontspanning, als klankbord bij de verwerking van emotionele problemen, als houvast voor mensen die het zelfrespect verloren of het helemaal niet meer zien zitten.

Dat is natuurlijk de ideale profielschets. In de actuele situatie is het al een succes – en dat geldt ongetwijfeld voor de meerderheid van de collega's – wanneer de houding van de penitentiair beambte de gedetineerde niet supplementair opzadelt met negatieve ervaringen. Maar de penitentiaire arbeid is natuurlijk ook maar mensenwerk. De verleiding is soms groot, de grens niet altijd duidelijk en de stap vaak klein. Een enkele keer zijn er collega's en oversten die wél rechter willen zijn, die zich wél eens lenen voor moreel beulswerk, die zich wél eens per vergissing in een dierentuin wanen, die wél een oorlogje willen voeren en dat alles binnen de krijtlijnen van één en hetzelfde reglement. Een reglement kan veel bepalen, maar niet het humeur van de beambte of de graad van beleefdheid waarmee je met mensen omgaat.

De penitentiair beambte bepaalt in niet geringe mate het klimaat van de vrijheidsberoving. Onderhuidse minachting (tegenover vreemdelingen bijvoorbeeld), al dan niet subtiele provocaties,

gekissebis over pietluttigheden of dictatorialne neigingen geven aanleiding tot onnodige frustratie, torenhoge irritatie en opstandigheid. Daardoor kan de detentie in negatieve zin evolueren, een neerwaartse spiraal van vernedering, opstandigheid, sancties, nog grotere frustratie, nog meer opstandigheid en nog meer sancties. Maar de penitentiair beambte kan ook een positieve kettingreactie veroorzaken, een opwaartse spiraal van toenemend wederzijds respect. Ik wil niet beweren dat wij exclusief verantwoordelijk zijn voor de ingesteldheid van een gedetineerde. Maar het hangt wel van ons af welke kansen een gedetineerde krijgt om zijn gedrag bij te sturen en toch nog over de brug te komen. Onze opdracht is maar geslaagd als iemand buiten komt met een deel positieve gevoelens, voor de schaarse aangename momenten van de detentie, voor de geboden hulp, voor de correcte houding, voor de menswaardige behandeling, voor de herwinning van het zelfrespect, voor de toegeworpen reddingsboei. Gevangenisverlaters moeten met goede moed vertrekken, gesterkt in de hoop dat ze weer een eervolle plaats in de samenleving kunnen verdienen.

We hoorden deze namiddag schitterende beleidsopties en bijzonder interessante criminologische opvattingen. Maar eigenlijk zijn alle mooie theorieën redelijk zinloos als ze dode letter blijven. In het systeem dat bedoeld is om medemensen op een verantwoorde, zo zinvol mogelijke en voor alles humane wijze van hun vrijheid te beroven, spelen de penitentiaire beampten een onvervangbare rol. Zij zijn het uiteindelijk die het dag aan dag moeten waar maken. De penitentiair beambte is een sleutelfiguur, geen sleutelhanger. Het is duidelijk dat de degelijke basisopleiding van dit centrum beantwoordt aan de prangende nood aan gemotiveerde beampten. In dit centrum kun je de juiste mentaliteit verwerven om op een menselijke wijze zoveel gemakkelijker om te gaan met de gedetineerden, betere resultaten te bereiken en véél meer vreugde te beleven aan dit boeiend, nuttig en zelfs meer dan één's mooi beroep.'

Luc DEWAELE
penitentiair beambte en ex-cursist
van het P.C.B.O.

Slottoespraak

In een wereld die steeds sneller verandert, is opleiding een bittere en blijvende noodzaak. Dit is

niet anders in Justitie. Dit is ook niet anders in de gevangenis. Tegelijk biedt elke opleiding een unieke kans om de mensen te waarderen in hun werk. Basisopleiding geven aan penitentiaire beambten betekent ook erkennen dat deze mensen op een bijzonder belangrijke plaats in onze samenleving staan.

De penitentiaire beambte is namelijk een eerstelijnswerker in onze gevangenissen. Hij staat bij de opgesloten mens. Midden in een smeltkroes van karakters, culturen, mogelijkheden en talenten is hij het gezicht van justitie, meer nog van heel de buitenwereld. Voor de gedetineerde is hij de verpersoonlijking van dat alles.

Het dient benadrukt dat in die eerstelijnswerkers immense verwachtingen worden gesteld. Het is een hele opdracht om op die plaats penitentiair deskundig te zijn. De penitentiaire beambte dient begrip te kunnen opbrengen voor mensen die met vallen en opstaan proberen te overleven. Hij moet een houvast zijn voor mensen die een moeilijke periode van hun leven doormaken. Hij moet in die mens die vele anderen reeds lang opgaven, steeds datgene blijven zien wat hem de moeite waard maakt. Hij staat in voor de basiszorg van elke dag, die als finaliteit een herstel- en reïntegratiegerichte detentie heeft. Zijn contact met gedetineerden bepaalt de kwaliteit van heel de penitentiaire zorg. Een zinvolle detentie is heus niet het alleenrecht van hulpverleners, welzijnswerkers en mensenwetenschappers. U hoort het: penitentiaire beambte zijn is geen vanzelfsprekende opdracht. Dat alles moet immers gebeuren in de moeilijke omgeving van de gevangenis en in nauwe samenwerking met de verschillende personeelsgeledingen, directie en zowel intern als extern psychosociaal personeel.

Dit veronderstelt in de eerste plaats dat de onderscheiden personeelsgroepen elkaar en elkaars opdrachten en verantwoordelijkheden kennen en op elkaar afstemmen. Zo had ik enkele dagen geleden een ontmoeting met mijn collega Martens, Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn, die bevoegd is voor de hulpverlening aan gedetineerden met het oog op sociale reïntegratie. Uit dit gesprek is onder meer gebleken dat de rol van de welzijnsteams in de gevangenis nog weinig bekend is en dat informatie op dat vlak evenals vorming van het penitentiair personeel zeker gewenst is. Samenwerken aan éénzelfde missie en aan dezelfde doelstellingen is dus noodzakelijk en het zou gewoon niet gepast zijn ervan uit te gaan dat een penitentiaire beambte bij wie de gedeti-

neerde in eerste instantie met al zijn vragen terecht komt, enkel betrokken zou zijn bij de uitvoering van de veiligheidsopdracht in de gevangenis!

Hoe dan ook, wij kunnen deze eerstelijns werkers niet aan hun lot overlaten. Met de nadruk op detentie als een volwaardig herstel- en reïntegratiegericht gebeuren kan het gewoon niet langer dat zij zelf het moeten uitmaken, zoals het vroeger ging: zelf moeten rijpen en harden, soms met alle gevolgen vandienvoor persoon, karakter en gezin.

Het is van primordiaal belang, dat deze mensen die een zo belangrijke taak binnen de samenleving vervullen, daartoe de noodzakelijke basisopleiding en permanente vorming krijgen. Een basisopleiding die hen penitentiaire deskundigheid aanleert. Die hen leert om op het werkveld een goed huwelijk te voltrekken tussen beveiligingsimperatieven en bejegeningimperatieven, die hen leert respect voor de opgesloten mens, respect voor de noden van slachtoffer en samenleving te koppelen aan de noodwendige regelgeving voor een gesloten minigemeenschap.

Het is deze dagelijkse oefening die het penitentiair beroep, zeker dit op de eerste lijn, zo moeilijk, zo complex, maar ook zo uitzonderlijk boeiend maakt. Het is een uitdaging waar de basisopleiding dient op voor te bereiden.

Penitentiaire beambten zijn een belangrijke schakel in het geheel van een performante strafuitvoering. Zij kunnen niet aan de kant geduwd worden. Een zinvolle detentie is, misschien in de eerste plaats zelfs, hun werk. Het detentieplan, een sleutel voor de toekomstgerichte detentie moet dan ook mee hun zaak worden.

Iedereen voelt aan dat de basisopleiding van één maand, die penitentiaire eerstelijns werkers in De Bres krijgen, in wezen ontoereikend is, gegeven de immense verwachtingen die in het beroep gesteld zijn. In één maand kan moeilijk sprake zijn van een doorgedreven training in vaardigheden, die nochtans wezenlijk noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het beroep. De stage dient volop benut te worden en op de basisopleiding aan te sluiten. Een stagecoördinator in de inrichting moet het verband leggen tussen de basisopleiding en de praktische ervaring in het werk. Zo kunnen de vormingsinspanningen van De Bres vervolledigd worden en betere kansen krijgen op implementatie.

Vorming blijft nog lange tijd prioritair binnen het Directoraat-generaal strafinrichtingen. In 1998 alleen al gaat 27 miljoen frank naar vorming. Ten aanzien van 1997 betekent dit een toename van

ongeveer 10 miljoen. De vormingsinspanningen dienen echter aan te sluiten op de gehele herstructureringsbeweging binnen het Directoraat-generaal, die op termijn uitmondt in een nieuwe, herstel- en reïntegratiegerichte detentiecultuur, waar de specialist van de eerste lijn, de penitentiaire beambte beter aan zijn trekken komt en zinvoller werk kan verrichten dan in het verleden.

De opening van De Bres is een nieuwe stap naar een doorgedreven professionalisering in de gevangenissen. De naam De Bres verwijst treffend naar de opdracht waar we samen voor staan: samen op de Bres voor een zinvolle detentie.

Ik wens dan ook iedereen te feliciteren die dit project helpt realiseren. In het bijzonder wil ik de heer Claus, verantwoordelijke van De Bres en de heer Van Belle, directeur-generaal feliciteren.'

Tony VAN PARIJS
Minister van Justitie

Slotwoord

Uit deze toespraken klinkt eensgezindheid door over welke richting we met de gevangenis in onze samenleving uit willen.

Tijdens de opening van De Bres hoorden we concrete voorstellen om de beleidsopties die in de Oriëntatienota van Minister De Clerck en de proeve tot voorontwerp van beginselenwet van prof. Dupont vervat zitten, waar te maken in de praktijk.

Eigenlijk is De Bres als basisopleidingscentrum voor penitentiaire beambten op zich al een concretisering van een zinvollere, toekomstgerichte detentie.

Aandacht voor eerstelijns werkers in de gevangenis en erkenning van hun professionele inbreng is een belangrijke eerste stap daartoe. Maar het stopt niet daarbij. Dat zou te gemakkelijk zijn. De beeldvorming rond dit moeilijk maar boeiend beroep is onontgonnen terrein. De eerstelijns werker is echt niet alleen een veiligheidsagent. De zwarte piet van de detentie is heus niet alleen zijn deel. De opbouwende opdracht van de gevangenis strandt of start bij zijn eerstelijns werk. Dat is de reden van deze bijdrage. Een completer, realistischer beeld over dit beroep de wereld in sturen.

Wil deze samenleving verder gaan op het pad van de beschaving, dan moet ze bij de realisatie van haar *ultimum remedium* kunnen terugvallen op mensen die de juiste motivatie hebben en de

nodige ruimte en erkenning krijgen. Waarschijnlijk is ook dat de weg die leidt naar minder detentie en minder gevangenissen. Want met hoe minder bijkomend leed we het kunnen stellen, hoe beter. Vindt u ook niet?

Europees en Internationaal strafrecht

Communaautaire eenvormigheid en nationale autonomie: de betekenis van verwijzingen naar het straf(proces)recht in communautaire regelgeving

INLEIDING

Het straf(proces)recht is geen bevoegdheid van de Gemeenschap; het behoort tot de exclusieve bevoegdheden, tot het soevereiniteitsdomein van de lidstaten. Met deze veel gehanteerde stelling is menig strafrechtsjurist gesterkt in zijn vooroordeel dat communautair recht 'een ver van mijn bed show is'. De stelling is op zich niet fout. Probleem ervan is dat ze veel dingen niet zegt, en met name geen inzicht geeft in de invloed van het communautair recht op het straf(proces)recht en op de inbedding van het straf(proces)recht in de communautaire rechtsorde. Hoe je het ook draait of keert, het strafprocesrecht speelt een belangrijke rol bij de handhaving van het economisch en sociaal beleid van de Europese Gemeenschap. Dat de E.G. daarbij niet zelf over strafrechtelijke opsporings- en sanctiebevoegdheden beschikt en hiervoor moet terugvallen op het '*ius puniendi*' van de lidstaten is duidelijk. Maar dit betekent nog niet dat het straf(proces)recht onttrokken is aan de harmoniserende invloed van de communautaire regelgeving. Tot op heden is er in verordeningen of richtlijnen geen sprake van rechtstreekse strafrechtelijke verplichtingen aan de lidstaten, inhoudende strafbaarstellingen of strafsancties. Deze komen alleen voor in het kader van het UNIE-recht, zoals bijvoorbeeld de verplichting tot het strafbaarstellen van fraude met E.G.-inkomsten of -uitgaven en van actieve en passieve corruptie van nationale en E.G.-ambtenaren, opgenomen in recente derde pijler conventies. De afwezigheid van dergelijke rechtstreekse strafrechtelijke voorschriften in de eerste pijler betekent evenwel niet dat de controle- en sanctieverplichtingen die wel in de verordeningen voorkomen los staan van het straf(proces)recht. Immers, vaak